

PSIHOLOGIA RELAȚIILOR DINTRE SEXE

Conf. univ. dr. Emilia ALBU

Abstract

The psychological approach of the relationship between sexes allows both understanding of the psychological specific of every genre and the gender differences, and the psychological interpretation of in between gender communication.

Some of the explanations for the mutations and psycho-social translations of the existing family results from the transformations of the reasons, attitudes, individual and collective behaviors in comparison with sexuality and marriage.

1. Identitatea sexuală – o constelație plurifactorială

Mai mult decât oricând, cuplul modern afirmă importanța și valoarea psihologică a sexualității, pentru autenticitatea și viabilitatea mariajului.

Sexualitatea, ca act interpersonal de gratificație mutuală și maximă valorizare a partenerilor, prin dăruire de sine, ca mod de comunicare senzitivă și afectivă, constituie totodată și un act de cultură relațională intersexe. Dar ceea ce, probabil, este mai puțin cunoscut și înțeles cu privire la sexualitatea umană, este dimensiunea sa ca act de cunoaștere și autocunoaștere, de descoperire și confirmare a sinelui prin intermediul celuilalt sex, de identificare și dezvoltare a rolului masculin și feminin.

Sexul se distinge abia după 3 luni ale evoluției prenatale (la sfârșitul cărora foetusul are ochi, urechi, nas, brațe, picioare și un tubercul genital sau șanț genital).

Identitatea sexuală a fiecărui individ nu este o problemă de opțiune proprie. După maximum 14 zile de la naștere, în conformitate cu apariția și conformația organelor genitale se declară sexul legal (băiat/fată), înscris în certificatul de naștere. Societatea, prin microgrupul familial, îl recunoaște pe individ ca aparținând unuia din cele două sexe. Sexul legal și sexul social sunt impuse de societate, pe baza aspectului exterior, aparent normal, al organelor genitale.

Identitatea sexuală și conștiința ei se formează însă printr-un proces de socializare sexuală, particularizat de la un individ la altul. Ea se construiește treptat, ca o imagine de sine, cu trăiri și comportamente corelative, sub influența mediului, a anturajului, a numelui, ca și prin rolurile și experiențele pe care fiecare le integrează în contextul cultural și educațional specific. Toate acestea oferă copilului un model comportamental de dezvoltare, identificare, orientare și apartenență psihosexuală.

2. Componentele identității sociale

Identitatea sexuală este o componentă structurală, atât a Eului corporal cât și a Eului psihologic, făcând parte din conștiința de sine și având o determinare socială importantă.

Identitatea sexuală se construiește pe baza integrărilor succesive și simultane a șapte componente:

sex genetic, determinat obiectiv prin aspectul cromatinei din nucleii celulari ai pielii, mucoaselor etc.;

sex gonadic, atestat de evidențierea celulelor reproducătoare în glandele genitale;
sex fenotipic, conferit de aspectul organelor genitale;
sex legal, declarat pe baza semnului sexului fenotipic;
sex hormonal, atestat de hormonii androgeni, pentru bărbați și de cei ovarieni, pentru femei;
sex ca statut social, conferit și recunoscut de microgrupurile sociale;
sex psihologic sau conștiința identității sexuale, bazată pe integrarea conștiinței Eului corporal și a Eului psihologic, exprimată în sex-rol masculin și sex-rol feminin.

Conștiința identității sexuale apare ca o sinteză unică, ca o configurație plurificatorală, ea coexistând prin toate cele șapte componente, cu determinările lor genetice, morfofuncționale, psihologice și sociale. Identitatea Eului sexual corporal începe să se contureze după vârsta de 2 ani, când copilul își recunoaște sexul (băiat/fetiță), dar conștiința adevăratei identități sexuale se realizează la pubertate, când este deja realizat suportul neuro-endocrino-metabolic. Acesta generează baza pentru manifestarea propriilor pulsioni și experiențe, atunci când se realizează optimal conștiința Eului psihologic. Factorii educaționali, psihosociali și culturali remodelează și clarifică în perioada adolescenței, identitatea și orientarea sexuală. Tot acum este posibil ca o serie de factori biologici și psihosociali negativi să modifice, într-un sens sau altul, elaborarea și modelarea conștiinței identității sexuale și a comportamentului sexual, corespunzător acestei identități.

3. Relația identitate de sine - identitate psihosexuală

Polarizarea psihosexuală nu este adesea un proces lin și previzibil, confruntându-se și cu unele dificultăți, în strânsă relație cu formarea identității de sine.

Identitatea de sine include și ea o serie de componente: fizică, psihosexuală, socială, vocațională, moral-spirituală, toate acestea exprimându-se prin caracteristici psihologice și comportamente care afirmă și întăresc sinele, personalitatea individului. Ea exprimă imaginea completă despre sine, gen, înfățișare, caracteristici și expectanțe de sex-rol, caracteristici și opțiuni sociale – relații de prietenie intergrupală, trăsături psihologice.

Identitatea de sine la adolescență se poate contura în trei maniere:

a) pozitivă, ce conferă un sens normal al existenței, o bună acceptare de sine, implicarea cu sine, ceea ce asigură dezvoltarea intimității. Intimitatea modifică la rândul ei identitatea, sprijinind procesul de dezvoltare a personalității. Persoanele cu o identitate de sine pozitivă se simt atrase de cele cu un statut similar al identității, iar împlinirea identității le ajută la dezvoltarea relațiilor interpersonale, într-o manieră eficientă și satisfăcătoare;

b) negativă, ce dezvoltă imagini de sine opuse valorilor culturale ale comunității, confirmând etichete atribuite de societate, cum ar fi: „ratat, nu este bun de nimic, delincvent juvenil, nesuferit” etc. De cele mai multe ori tinerii acceptă aceste etichete negative și continuă să valideze aceste identități, crezând cu toată puterea lor în acestea. Simțindu-se respinși și blamați social, adolescenții își întăresc un sentiment de autorespingere, o imagine negativă de sine, care le subminează și asumarea și acceptarea sex-rolului;

c) identitatea incertă (criza de identitate) apare la adolescenții care încearcă să-și reducă anxietatea existențială prin experiențe intense și imediate: abuzul de droguri, concerte rock, petreceri deocheate, jocuri de noroc. Alții își substituie temporar identitatea sau caută afirmarea forței ei în vandalism, crime meschine, popularitate contestată. Există și alți tineri care își creează o temporară “fortăreață” a identității (ei devin bigoți, sectanți, naționaliști, extremiști, xenofobi) sau își asigură o identitate fără noimă – exemplu: antrenarea în activități bizare sau participarea la doborârea unor recorduri riscante; acest gen de identitate fără sens fiind mai bună decât nimic.

Identitatea de sex-rol este influențată semnificativ de identitatea de sine, ea putând fi adecvată sau inadecvată.

Componenta biogeno-sexuală a identității se formează mai ușor și mai devreme decât celelalte componente. Așa de pildă, adolescenții se preocupă de imaginea corpului lor înainte de a deveni preocupați de alegerea unei profesii sau de analizarea valorilor morale pentru care optează. Identitatea vocațională, morală și religioasă se formează mult mai încet, pe parcursul dezvoltării personalității.

4. Particularități ale identității feminine și / sau masculine

Identitatea feminină se dezvoltă mai repede decât identitatea masculină.

Din unele studii rezultă că fetele provenind din familii cu părinți divorțați își găsesc mai repede identitatea feminină; ele se expun de timpuriu maternităților neacceptate social, sau prostituției.

S-a constatat, de asemenea, că în societatea contemporană, fetele, mai mult decât băieții, resimt criza de identitate prin conflictul de rol, legat de “mistica feminității”, și “învățarea unor roluri specifice băieților”. Imaginile familiale, care reflectă rolul tradițional al femeii, complet absorbită de muncile casnice și supusă soțului, intră în conflict cu imaginile mediatizate în care femeia apare tot mai mult angajată în relații sociale și politice, egală cu bărbatul, sau în care femeia devine “sex-simbol”. Datorită numeroaselor modele culturale și lipsei de modele stereotipe, fetele reușesc totuși să-și găsească o imagine de sine, care să vină în întâmpinarea anumitor expectanțe culturale. Cercetătorii remarcă faptul că femeile manifestă un grad mai mare de anxietate în dobândirea identității de sine. Dezvoltarea unei imagini pozitive despre sine are o mare importanță pentru sănătatea mintală a ambelor sexe, fiind o bază reală pentru confortul psihologic în exercitarea sex-rolului.

Polarizarea sexuală, opusă confuziei bisexuale, este în opinia lui E. Erikson (Identitatea și ciclurile vieții, apud Mitrofan I., Ciupercă, C., 1997), o cale necesară pentru ca o comunitate să se dezvolte armonios.

5. Diferențe și tranziții de sex – rol

Diferențele de sex – rol derivă, în parte, din cele biologice, dar sunt semnificativ modelate de evoluția psihosocială particulară a fiecărei persoane.

“Identitatea psihosexuală se dezvoltă discret, influențată intens de modelele parentale, fiind la început difuz integrată în subidentitatea familiei. În acest sens, băieții care au un model parental cu masculinitate redusă, au dificultăți de identificare. Cei cu model parental puternic conturat ca masculinitate sunt mai siguri de ei, mai încrezători, mai protectivi, relaxați, exuberanți, calmi și chiar fericiți” (Ph. Mussen, J.J. Conger, J. Kagan, apud Mitrofan I., Ciupercă, C., 1997). Tinerele fete au o situație mai complicată, deoarece rolul feminin este el însuși în schimbare pe plan social. Există modele feminine diverse: tradiționale, de tranziție și moderne” (B.Zazzo, apud Mitrofan I., Ciupercă, C., 1997). În genere, tinerele fete cu identificare feminină tradițională resimt în mai mare măsură conflictele interne. Ele sunt mai centrate pe îmbrăcăminte, fardare, aspect fizic, sunt mai mult preocupate de rolul biologic al femeii, de căsătorie, cămin și familie.

Din acest motiv, ele privesc rolul feminin ca restrictiv de libertate, au puține interese și trec prin dificultăți în a-și face prieteni. Ca o reacție de apărare, există tinere care se identifică antifeminin. Acestea au o conștiință de sine autorejectivă și o investiție pregnantă privind activitatea profesională și socială. Uneori sunt parțial defeminizate. Pentru multe tinere însă, sex – rolul feminin se află în tranziție. Astfel, deși ele se simt atrase de roluri tradiționale masculine

spre care aspiră, deseori conservă și roluri tradiționale feminine în mentalitate, manifestate mai ales în atitudini tradiționale privind căsătoria și maternitatea.

Manifestarea masculinității și feminității prin sex – roluri este determinată și de diferențele culturale în privința concepției despre masculinitate și feminitate.

M. Mead (apud Mitrofan I., Ciupercă, C., 1997), observă că ceea ce într-o cultură apare ca simbol al masculinității, în alta poate semnifica feminitate. De exemplu, la membrii unui trib din Noua Guinee, abilitățile artistice, sensibilitatea și dependența emoțională sunt caracteristici ale rolului masculin, în timp ce eficiența și competența aparțin rolului feminin.

Diferențele masculin – feminin sunt condiționate atât de factorii hormonal, cât și de dominația emisferelor cerebrale (astfel, emisfera dreaptă, dominantă la bărbați ca centru al logicii simbolice, percepției spațiale, imaginației explică dezvoltarea acestor funcții mai ales la bărbați, în vreme ce dominația emisferei stângi la femei, ca centru al limbajului, memoriei ar justifica disponibilitățile lor mai bine în acest sens. Dar dincolo de factorul bio – psihologic, “prescripțiile sociale” susțin și orientează diferențele privind modelele de rol masculine și feminine cu comportamentele lor specifice (“cum trebuie să arate și să acționeze o femeie sau un bărbat”).

Krantz și Vogel (apud Mitrofan I., Ciupercă, C., 1997), indică o serie de trăsături psihosexuale masculine și feminine.

Trăsături feminine:

manifestă nevoie de protecție;
vorbărețe sau tăcute, triste;
manifestă tact, blândețe, evită limbajul „dur”;
plâng cu ușurință;
preferă arta, literatura.

Trăsături masculine:

agresivitate, independență;
își sunt propriul confident;
logici, obiectivi;
își ascund bine emoțiile;
limbaj mai „colorat”;
uneori lipsiți de pudoare.

C. Benbow (apud Mitrofan I., Ciupercă, C., 1997), observă că fetele:

au o mai accentuată percepție a sunetului, gustului și mirosului (ceea ce explică anumite particularități senzitive ale comportamentului lor sexual);
sunt mai apte să – și verbalizeze gândirea abstractă și emoțiile;
au o mai dezvoltată coordonare manuală, ce include manipularea obiectelor mici și expresiile faciale încă din copilărie.

Aceeași autoare remarcă faptul că băieții, în copilărie, sunt mai activi, mai agitați, plâng mai mult și dorm mai puțin.

Schimbările puberale biologice (înălțime, lățimea spatelui, îngroșarea vocii, pilozitatea feței la băieți și rotunjirea sânilor, șoldurilor și grațiozitatea mersului la fete) au și implicații psihosociale. Astfel, adolescenții tind să accentueze aceste deosebiri masculine – feminine, acționând extremist: băieții își etalează puterea și agresivitatea, fie singuri, fie în grupuri demonstrative; fetele merg uneori provocator, unduindu – și șoldurile exagerat. Imaginile și miturile mediatizate ale masculinității și feminității contribuie din plin la aceasta. Toate aceste diferențe rezultă din expectațiile sociale, care subliniază varietatea diferențelor dintre sexe.

Studiile de specialitate evidențiază faptul că, în ultimii ani se remarcă o tendință generală la apropierea și ștergerea diferențelor comportamentale dintre sexe, creând uneori ambiguitate și disconfort în asumarea sex – rolurilor expectate social. Adolescenții de azi nu sunt suficient

polarizați feminin sau masculin, ceea ce ridică unele probleme privind acceptarea lor socială, dar și autoacceptarea.

O altă tendință sesizată a fost aceea că, majoritatea tinerilor, se identifică cu rolul masculin (R. Krantz, apud Mitrofan I., Ciupercă, C., 1997), rolul feminin fiind din ce în ce mai mult umbrat și devalorizat.

Psihologii și sociologii apreciază că procesul de prefacere al rolurilor masculine și feminine este datorat modificărilor de optică socială, dar și permisivității sau restricțiilor impuse de familie, religie și morală.

Cercetările efectuate după al doilea război mondial, mai ales pe studenți, consemnează modificări importante ale sex – rolurilor, cum ar fi cele legate de tipurile de activități: bărbații preiau din ce în ce mai mult activități domestice (gătit, spălat, îngrijirea copiilor); femeile se simt atrase tot mai mult și practică activități destinate până atunci doar bărbaților (legislație, administrație, medicină, pilotaj etc.).

Asistăm astăzi la metamorfozele de tranziție ale comportamentului de sex – rol, de la tradițional la egalitar.

O anchetă făcută în 1981 de Connecticut Life Insurance Company a evidențiat că rolurile masculin / feminin tradiționale s-au schimbat mult față de trecut. Noul ideal este egalitarismul sex – rolurilor, în toate dimensiunile vieții materiale, inclusiv în cea intimă. Aceasta implică o participare egalitară a soților, într– o cooperare privind suportul financiar, îngrijirea domestică și îngrijirea copiilor. Femeia accede la egalitate și în privința comportamentului sexual și a gratificațiilor, ca și în luarea deciziilor familiale. În ciuda tendinței de creștere a egalizării sex – rolurilor, multe persoane se simt încă mai confortabil, conformându-se sex – rolurilor tradiționale. Dar acestea sunt, mai curând, o minoritate în societatea contemporană (Norton și Moorman, conform Mitrofan I., Ciupercă, C., 1997).

Unul dintre rezultatele majore ale acestei schimbări este faptul că ambii soți au libertatea de a-și urma propriile interese, fără a avea sentimentul că sunt presați de expectațiile de sex –rol. În același timp se poate presupune că, schimbările vizând egalizarea sex – rolurilor, modifică atât relațiile maritale, cât și cele premaritale. Așa de pildă, se acceptă acum ca o femeie să propună o întâlnire unui bărbat, să ia inițiativă în comportamentul sexual, să participe ca un egal în luarea deciziilor și chiar să propună o căsătorie unui bărbat. Bărbatul nu mai are întotdeauna dreptate cu orice preț, dar acum este liber să-și exprime sentimentele, să-și împărtășească temerile, durerile și frustrațiile.

Studiile consacrate acestor aspecte evidențiază, ca o condiție în dezvoltarea acceptabilă a sex–rolului , realizarea egalității între sexe, în zona educațională, ocupațională, politică și interpersonală ceea ce, în opinia noastră, se va înfăptui într –o perspectivă nu foarte apropiată.

CONCLUZII:

Analiza aspectelor psihologice privind relațiile între sexe evidențiază, în ultimii ani, o serie de mutații și alternative;

Una din tendințele manifestate în comportamentul de sex –rol este trecerea de la tradițional la egalitar cu evantaiul de consecințe care se dezvoltă;

Studiile psihosociologice efectuate cu privire la aceste fenomene prefigurează că schimbările în comportamentul de sex – rol pot conduce la conflicte atât în cadrul personalității fiecăruia (feminin sau masculin), cât și la nivelul relațiilor de intimitate;

Atingerea unei egalități între roluri necesită asigurarea compatibilității și echilibrului în căsătorie.

BIBLIOGRAFIE:

- Eibl – Eibesfeld I., Agresivitatea umană, Editura Trei, București, 1995;
Freud S., Psihanaliză și sexualitate, Editura Științifică, București, 1994;
Hauk P., Gelozia. Cum apare și cum poate fi învins acest monstru al vieții sentimentale, Editura Polimark, București, 1994;
Horney K., Personalitatea nevrotică a societății noastre, Editura Iri, București, 1996;
Jung C.G., Psihologie și alchimie, Editura Teora, București, 1996;
Mitrofan, I., Ciupercă, C., Psihologia relațiilor dintre sexe, Editura Alternative, București, 1997;
Ortega, Y, Gasset, J., Studii despre iubire, Editura Humanitas, București, 1995;
Șchiopu U., Verza E., Psihologia vârstelor, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981.